

TÜRK KÜLTÜRÜNDE OYALAR: GAZİANTEP İLİ NİZİP İLÇESİ ÖRNEKLERİ

Kezban SÖNMEZ¹

Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü, kezbankarasonmez(at)gmail.com
ORCID: 0000-0002-7640-9537

Sönmez, Kezban. "Türk Kültüründe Oyalar: Gaziantep İli Nizip İlçesi Örnekleri". idil, 65 (2020 Ocak): s. 106-116. doi: 10.7816/idil-09-65-09

Öz

Oya, Türk halk sanatları içerisinde önemli bir yere sahip olan ve günümüzde de varlığını devam ettiren önemli el sanatlarımızdandır. Gaziantep yöresi her türlü sanatta olduğu gibi oya sanatında da nadide eserleri barındırmaktadır. Gerek müze koleksiyonlarında, gerekse halkın elinde bulunan oya örnekleri zengin bir kültürün göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Oyalar, insanların duygularını ve düşüncelerini kolaylıkla aktarabildiği en önemli araçlardan biridir. Geleneksel kültürümüzü yeni nesillere aktarma görevinin yanı sıra, konuları bakımından yaşadıkları ve üretildikleri zamana ve olaylara tanıklık ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte oyalar kişiye ekonomik olarak katkı sağlamakta ve boş zamanları değerlendirmektedir. Bu araştırmanın amacı; kültürel ve sosyal hayatta önemli bir yere sahip olan oyalara Gaziantep ili Nizip ilçesinde bulunan örneklerini tanıtmak, incelenen örneklerin günümüzde yeni uygulamalarda kullanılabilirliğini göz önünde bulundurarak, bu sanat dalını yaşatmaya çalışmaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle literatür taraması yapılmış, çalışma alanı ile alakalı yayınlar taranarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Daha sonraki aşamada saha çalışması yapılarak veriler toplanmış, tüm veriler analiz edilerek sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Gaziantep, Nizip, oya, gelenek, el sanatları

Makale Bilgisi
Geliş: 19 Eylül 2019

Düzeltilme: 1 Kasım 2019

Kabul: 2 Aralık 2019

Giriş

Türk el sanatlarının ince ve kalın örgülerden oluşan zengin bir repertuarı vardır. Örgü işleri iğne, tığ, firkete, mekik v.b. aracılığıyla ipek, pamuklu iplik, pul ve boncuk kullanılarak yapılan tentene yanı sıra, araç kullanmadan yapılan bağ işi ve oya çeşitlemelerinden oluşan ince örgüler ve yün iplik kullanılarak tığ ve şişe yapılan kalın örgüler olmak üzere iki ana başlık altında gruplanabilir (Barışta, 1988: 118). Yün, ipek, pamuk gibi çeşitli cinsteki ince ve kalın ipliklerin; iğne, tığ, mekik, şiş gibi basit araçlarla, el yardımıyla ve sırayla, birbiri üzerine ilmek atılarak ve bu ilmeklerin bir araya getirilmesi ile oluşturulan uygulamalara oya denilmektedir (Öğüt, 1973: 55).

Oya, iki ve üç boyutlu süsleyici malzemedir. Oyalar içsel güzellik duygusunun güzele ve güzelliğe yansıtılması amacıyla yapılan ve tekniği örgü olan en güzel el sanatları örneklerimizdendir. Oya ince bir dantel olarak tarif edilmektedir. Batılı ülkelerin dillerinde oya kelimesinin tam karşılığı olmadığından bu ülkelerde oyalar Türk danteli şeklinde isimlendirilmektedir. Yapılan araştırmalar oyanın Anadolu'ya ve Anadolu kadınına ait bir sanat olduğunu belirtmekte ve bu sanatın Türk kültür tarihi içinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir (Akpınarlı v.d., 2014: 190). Oyalar, bir ülkenin kültürel kişiliğini ve yaşam biçimlerini yansıtan en önemli ve anlamlı belgelerdir (Onuk, 1985: 227). 20. yüzyılda Anadolu'nun hemen her yöresinde rastlanan oyalara en zengin örnekleri başörtü kenarlarında görülmektedir. Çember, yemeni, yazma gibi baş örtülerinin genellikle bütün çevresi, bazı yörelerde ucu ve köşeleri oyalanmaktadır. Dikdörtgen biçimindeki namaz örtülerinin ya çevresi ya da sadece altına gelen bölümü oyalarla süslenmektedir (Barışta, 1994: 306).

Nizip Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Gaziantep'in büyük ve güzel bir ilçesidir (Özcan, 1969: 3). İlçenin doğusunda Fırat Nehri ve Birecik, batısında Gaziantep ve Oğuzeli, kuzeyinde Yavuzeli, güneyinde ise Karkamış bulunmaktadır. İlçe, Fırat Nehrinin meydana getirdiği tarihsel Mezopotamya Havzası'nın orta bölümünde bulunmaktadır (Anonim, 2002: 370). Yüzölçümü 1348 km olan Nizip, ilin merkez ve İslahiye'den sonra üçüncü büyük ilçesidir. Nüfusça da merkezden sonra ikinci büyük ilçedir. Fırat Irmağı'nın kollarından Nizip Çayı kenarında denizden ortalama yükseltisi 500-550 m. olan platoda kurulmuştur (Anonim, 1982: 3023).

Bu araştırmada; kültürel ve sosyal hayatta önemli bir yere sahip olan oyalara Gaziantep ili Nizip ilçesinde bulunan örneklerini tanıtmak, incelenen örneklerin günümüzde yeni uygulamalarda kullanılabilirliğini göz önünde bulundurarak, bu sanat dalını yaşatmaya çalışmak, çeyiz kültürümüzde önemli bir yeri olan oyacılığı gelecek kuşaklara aktarmak ve günümüzde sürdürülebilirliğine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle literatür taraması yapılmış, çalışma alanı ile alakalı yayınlar taranarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bir sonraki aşamada Nizip ilçesinde saha çalışması yapılarak, araştırma kapsamına alınacak olan oya örneklerinin fotoğrafları çekilmiş, kaynak kişilerden konu ile ilgili bilgiler alınarak veriler toplanmış, tüm veriler analiz edilerek sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Oyaların Genel Özellikleri ve Gaziantep İli Nizip İlçesinde Oyacılık

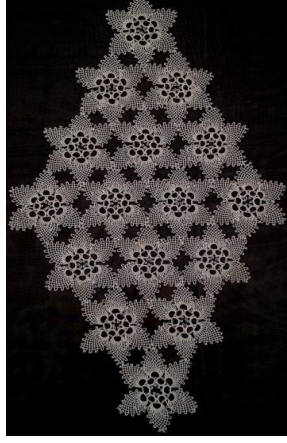
Tek iplik sisteminde, düğümlenme yöntemiyle sıralanan küçük hücrelerin bir ağ görünümü meydana getirmesiyle oluşan oyalar, doğada var olan güzellikleri şekillendirerek ortaya çıkaran ve bunun yanı sıra insanoğlunun doğasında var olan süsleme ve süslenme gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayan bir kültür varlığı olarak karşımıza çıkmaktadır (Koyuncu, 2008: 515). Oya ilk bakışta dantel gibi görünse de birçok bakımdan dantelden farklıdır. Dantel iki boyutlu olup bir alan meydana getirirken oya, iki veya üç boyutlu olup, tamamen doğadan ve sosyal olaylardan esinlenerek yapılan süsleyici bir gereç olarak karşımıza çıkmaktadır (Akpınarlı v.d., 2014: 191). Eski Türklerde kadınların süslenmeleri için "urogut bezendi kozandı" sözü kullanılmaktaydı. Oya ile süslemeyi ise "bediz", "bezek" gibi kelimeleri kullanarak ifade ettikleri görülmektedir (Ögel, 1978: 342). Oya sanatının tarihçesi örgü sanatı ile başlamaktadır. Çeşitli türlerde, bükümlü, ince ve kalın ipliklerin, iğne, mekik, şiş ve tığ gibi basit araçlarla, el yardımı ile birbiri üzerine ilmeklenerek tutturulmasından oluşan işler örgü olarak tanımlanmaktadır. Oyacılığın örgü sanatı içinde kendine has bir yeri vardır. Oyacılık süslemek ve süslenmek ihtiyacı ile yapılan, tekniği çok ince bükümlü ipekle ince düğümlü örgü olan bir çeşit el örgü sanatıdır (Önge, 1996: 3). Örgü sanatının çok eski çağlara inen tarihi bir geçmişi vardır. Araştırmacılar örgünün kaynağının doğu olduğunu kabul etmişlerdir. En eski örgü örneklerinden biri Yale Üniversitesi'nin Suriye'de yaptığı araştırmalarda bulunan Araplara ait konçlu bir çoraptır. Türklere ait ilk tarihi belgeler Orta Asya'da yapılan arkeolojik kazılarda bulunmuştur. M.Ö. 7. ve 8. yüzyıllar arasında Orta Asya'da yaşayan Hunlara ait 2. Pazırık

kurganındaki bulgular arasında konç kısmı koç boynuzu motifleri ile süslü çoraplar yer almaktadır. Bu örnek örgü sanatının Asya Türkleri arasında da gelişmiş olduğunu göstermektedir. Orta Asya buluntularından sonra en eski örgü örneklerine eski Mısır mezarlarında rastlanmıştır. Örucülüğün asıl gelişimi Avrupa'ya ipeğin gelmesinden sonra olmuştur. 16. yüzyılda ipek batıya ulaşınca örgüde yün yerine ipek iplikler kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle saray mensupları, din görevlileri gibi saygın kişilerin giyeceklerine, ipekten örülmüş pelerinler, mantolar, atkılar eklenmiştir. Pamuğun 17. yüzyılda Avrupa'ya gelmesiyle tığ işlerinin önem kazandığı görülmektedir. Beyaz örgü denen dantel çalışmaları moda olmuştur. İnsanlık tarihi kadar eski olan örme sanatı insan yaşamının geçirdiği gelişim dönemlerine paralel değişiklikler göstermiştir. İhtiyaçların karşılanmasında, giyecek, ev eşyası ve süs eşyalarının yapımında kullanılan bu teknik, geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır (Atay, 1987: 31-34). Oya sözcüğünün başka dillerde karşılığının olmayışı, bu sanatın Anadolu'ya ve Anadolu kadınına ait bir sanat olduğunu göstermektedir. Bu sanatın, Türk kültür tarihi içinde yer aldığı da görülmektedir. Oyaların tarihteki yerine, gelişimine bakıldığı zaman, dantel işleri ile aynı teknikte birleştiği sonucuna varılabilmektedir. Bu durumun izleri İ.Ö. 3000 yıllarına dayanmakta, Eski Mısır, Babil ve Asurlardaki çeşitli eserler arasında karşımıza çıkmaktadır (Gümüş ve Uray, 2018: 356). Oyalar kullanılan araca göre; iğne oyaları, tığ oyaları, mekik oyaları, firkete oyaları, şiş oyaları, kullanılan gerece göre; boncuk oyası, pul oyası, koza oyası, kumaş oyası, iplik oyası şeklinde sınıflandırılmaktadır (Güler ve Kurt, 2013: 305). Araştırmalar sırasında Nizip ilçesinde en sık uygulanan tekniklerin iğne oyası, tığ oyası, boncuk oyası, mekik oyası ve firkete oyası olduğu tespit edilmiştir. İğne oyası kumaş, zincir ya da kalın iplik üzerine iğne yardımı ile düğüm atılarak yapılan bir örgü sanatıdır (Köklü, 2002: 39). İğne oyaları şehirlerde ve köylerde yeni yetişen kızlardan yaşlı hanımlara kadar herkesin zevkle ve büyük bir özenle yaptığı bir dantel türüdür. Türk kültürünün güzel örneklerinden biri olan bu teknik iğne yardımı ile ipliğin düğümlemesi sonucu ortaya çıkmaktadır (Korkusuz, 1992: 39). İğne oyalarının malzemesi genellikle sentetik ipliklerden oluşmaktadır. Motifler küçük iğneler yardımıyla ipliğin düğümlemesi sonucu oluşmaktadır. Düğümler sıklaştıkça örgü gözleri küçülmektedir. Bazı motiflerde bu gözler çok sıkıştırıldığı için görülemeyecek hale gelmektedir. Bu gözler, üçgen, dörtgen, kare ve eşkenar dörtgen biçimindedir (Koyuncu, 2008: 516).

İğne oyasında kullanılan temel teknikler:

1. Zürefa: İğne oyasının temelidir. Bu tekniğin tekrarlanmasından motifler oluşur.
2. Kök: Bazı yörelerde bu tekniğe köprü adı verilir. Oyanın başlangıç bölümüdür.
3. Bıyık: Esas oya ile kökün birleştiği yerde üç zürefalık fiskillerdir.
4. Boru: Bazı oyalarındaki kökle esas oyanın arasında kalan boru şeklindeki bölümdür.
5. Fiskil: Oya kenarlarına ve ortalarına yapılan basit pikolardır.
6. Trabzan: Geometrik desenli oyaların altlarına yapılan trabzana benzeyen bölümdür.
7. Çirtik: Oyanın kenarlarına yapılan basamak şeklinde pikolardır. Bu teknik ipliği kırmadan geri dönülecek oya kenarlarına uygulanır (Eronç, 1984: 126).

Nizip ilçesinde birçok kişi iğne oyası yapımını bilmektedir. Ayrıca bu işi meslek haline getirerek aile ekonomisine katkı sağlayan hanımlar da bulunmaktadır. Nizip'te her genç kızın çeyizinde mutlaka iğne oyası tekniği ile süslenmiş yazmalar, mevlüt baş örtüleri ve çeşitli kullanım alanlarına yönelik olarak yapılan örtüler yer almaktadır. Bunun yanı sıra yörede Antep işi denilen teknikle yapılan işlemelerin kenarları da iğne oyası ile süslenmektedir.

Resim 1. Emine Yıldırım'a ait iğne oyası sehpa örtüsü
Resim 2. Zehra Yılmaz'a ait iğne oyası sehpa örtüsü

Resim 3. Selma Aslan'a ait iğne oyalı Antep işi sehpa örtüsü
Resim 4. Özşen Turan'a ait iğne oyalı Antep işi sehpa örtüsü

Resim 5. Nesibe Doğan'a ait iğne oyalı yazma örnekleri
Resim 6. Necmiye Kara'ya ait iğne oyalı yazma örnekleri

El sanatları içerisinde en sık rastlanan tekniklerden biri olan tığ örücülüğü, çoğunlukla kadınların boş zamanlarını iyi değerlendirmek, çeyiz hazırlığı yapmak veya maddi kazanç sağlamak amacıyla uğraştıkları bir sanat dalıdır.

Tığ oyası ve boncuk oyasının temeli ilmiktir. İlmiklerden meydana gelen dizilere zincir adı verilir. Bu teknikle ortaya farklı motifler çıkarılmaktadır. Yapılışı kolay, ekonomik ve güzel olduğu için hemen her hanım tarafından zevkle yapılmaktadır. Tığ oyasının temel teknikleri; ilmik, zincir, sık iğne, dolgu, zincir, trabzan ve pikodur (Korkusuz, 1992: 247).

Bu alanda yazılan ilk kaynaklar yabancılar tarafından hazırlandığı için, tığ ile yapılan ürünler kaynaklara kroşe adıyla geçmiştir. Kroşe sözcüğü Fransızcada çengel anlamına gelmektedir. Tığların ucu çengel biçiminde olduğundan Fransızlar hem tığa hem de tığla örülen örgü işine kroşe adını kullanmışlardır. Ancak ülkemizde ismi kalın örgülerde tığ işi, ince örgülerde dantel ya da oya olarak adlandırılmaktadır (Develioğlu, 2013:204-205).

Nizip'te çeyiz geleneği içerisinde tığ oyalı yazmalar, iğne oyalı yazmalar kadar önem arz etmektedir. Nizipli hanımlar her biri ince zevk ve zarafeti yansıtan oya örneklerini büyük bir titizlikle uygulamaktadır.

Resim 7. Şule Eser'e ait tığ oyalı yazma örnekleri
Resim 8. Zehra Yılmaz'a ait tığ oyalı yazma örnekleri

Boncuk oyasında ipliğe oyanın motifine uygun pul veya boncuk dizilerek, tığ oyası tekniğine göre örme yapılır (Eronç, 1984: 144).

Nizip ilçesinde boncuk oyalı yazmalar genellikle tülbent ismi verilen beyaz başörtülerinin kenarlarına uygulanırken, araştırmalar sırasında renkli yazmaların kenarlarına uygulanan örneklerine de rastlanmıştır.

Resim 9. Yüksel Bahçeci'ye ait tığ ve mekik oyalı yazma örnekleri
Resim 10. Fatoş Eser'e ait boncuk oyalı yazma örnekleri

Resim 11. İslim Karakoç'a ait mekik ve boncuk oyalı tülbent örnekleri
Resim 12. Hacer Kurt' a ait boncuk oyalı tülbent örnekleri

Mekik oyası, mekik adı verilen bir araçla yapılır. Başlangıçta örülmesi zor görünse de, çabuk yapılan ve zevkli bir oya türüdür. Tığ oyasında olduğu gibi birbiri ardından meydana gelen zincirlerden oluşur. Oya zincirleri daire veya yarım daire şeklinde iğne veya tığ aracılığıyla birleştirilerek motifler meydana getirilir. Mekik oyalari desene göre bir veya birkaç mekikle örülebilir. Düz renklerde yapılabildiği gibi renkler farklı mekiklere sarılarak birkaç renkle de örülebilir (Korkusuz: 1992: 265). Araştırmalar sırasında birkaç örnek dışında Nizip'te örülen mekik oyalariının genellikle tek renk yapıldığı gözlenmiştir.

Firkete oyası, uygulaması kolay, fazla vakit almayan, gösterişli bir oya türüdür. Tığ ve firkete yardımı ile örülür. Firkete denilen aletin iki kenarı arasına sarılan ipliğin orta kısımlarının, tığ ile birbirine bağlanmasıyla oluşur. Oyanın genişliği firketenin genişliğine göre değişir. Örülecek ipliğe boncuk oyasında olduğu gibi pul ve boncuk geçirilerek farklı uygulamalar yapılabilir. Ayrıca aradan koton geçirilerek yuvarlak motifler de örülebilir (Korkusuz, 1992: 261). Araştırmalardan elde edilen verilere göre Nizipli hanımların çeyiz hazırlama geleneği içerisinde en az tercih ettiği tekniğin firkete oyası olduğu anlaşılmaktadır.

Resim 13. Emine Gezer'e ait iğne ve firkete oyalı mevlüt başörtüsü örnekleri
Resim 14. Ayten Karakoç'a ait iğne, mekik ve tığ oyalı mevlüt başörtüsü örnekleri

Oya yapımında teknik kadar renkte çok önemlidir. Nizipli hanımlar renk seçimini titizlikle yaparak oyanın yapılacağı zemine uygun iplik renkleri tercih etmektedir. Özellikle renkli yazmalarda, yazmanın desenleri içerisinde yer alan renkler dikkate alınarak oya renkleri belirlenmektedir.

Nizip'te oya yapımında genellikle, halk arasında naylon iplik denilen, sentetik iplikler kullanılmaktadır.

Sentetik ipliğin dışında, ipek iplik, ibrişim, koton iplikler v.b. kullanıldığı görülmektedir. İğne oyası yapımında en çok kullanılan ipliğin ise ibrişim iplik olduğu dikkat çekmektedir. Ancak günümüzde ibrişim ipliğin yerini sentetik iplikler almıştır. Bunun sebebi sentetik ipliğin daha dayanıklı, uygulaması ve temizliği kolay, ayrıca görüntüsünün daha parlak olmasıdır.

İğne oyasında desene sertlik verilmek istenirse at kılı, saç ve ince tel işleme esnasında oya arasından yürütülmektedir. Oya bittikten sonra kitre, jelatin, yumurta akı veya şeker ile sertleştirilerek oyaya şekil verilmektedir (Korkusuz: 1992: 370). Bu işlem oyanın uzun süre şeklinin bozulmadan kalmasına ve düzgün bir görünüme sahip olmasına yardımcı olmaktadır.

Oyalar kimi zaman yaprak oya, gül oya, sümbül oya, biber oya, karanfil dişi gibi motiflerin ismi ile, kimi zaman benzetme yolu ile kirpik oya, oğlan perçemi, komşu çatlatan, çarkıfelek gibi sembolik isimlerle, kimi zaman da Selanik oyası, Bursa oyası gibi memleket isimleri ile anılmaktadır (Koçu, 1969: 183).

Oyalarımıza verilen isimler, Türk kadınının hayal gücünü ve günlük hayatını yansıtmaktadır. Oyalar farklı yörelerde Mecnun yuvası, ana güldüren, elti eltiye küstü, sarhoş bacağı, kaynana dili, gönül gönüle kilitli, çoban yürüyüşü, efe bıyığı, garip yuvası v.b. isimler almaktadır. Bu isimlerden başka sayılamayacak kadar çiçek ve meyve ismi taşıyan oyalar bulunmaktadır. Yaban gülü, mor sümbül, nevrüz gülü, hercai menekşe, kırmızı biber, karanfil, dağ karanfili, küpe çiçeği, portakal çiçeği, karadut, nergiz bu isimlerden bazılarıdır (Eronç, 1984: 126).

Gaziantep ili Nizip ilçesinde de diğer yörelerde olduğu gibi oyalar; güllü, muskalı, fiyonklu, ajurlu, metelik, dut yaprağı, karanfilli, kirazlı, üç kumalı, el ele tutuşan, keloğlan, çarkıfelek, külah v.b. isimler almaktadır.

Oyalar işlevsel amacının yanında taşıdığı mesajlarla sözsüz iletişim aracı görevini de üstlenmiştir. Bir kadının başındaki oyadan, o kadının mutlu ya da mutsuz olduğu anlaşılmaktadır. Bazı yörelerimizde, çeyiz ve düğünlerde gönderilen bohça geleneğinde kayınvalideye geliniyle araları iyi olsun, sarmaş dolaş olsunlar diye sarmaşık ve yıldız oya gönderilirken, kayınvalideden geline ise ağızları tatlı olsun diye üzüm oya gönderilmektedir. Çakır diken isimli oya, gelinin kayınvalideye "bana diken gibi batma" mesajını iletirken, başına biber motifleri yapılmış oyalı yazma bağlayan gelin ise eşine "aramız biber gibi acı" mesajını vermektedir (Akpınarlı v. d., 2014: 192-193).

Doğadaki bitkiler, hayvanlar, insanlar, nesnelere, yaşanan olaylar v. b. oya yapımında Türk kadınına en zengin motif kaynağını oluşturmaktadır. Bitkiler ve ağaçlar, doğadan stilize edilerek, iki veya üç boyutlu biçimde işlenmiştir. Sebze ve meyve çiçekleri ile saksı çiçekleri, menekşe, mine, papatya, karanfil gibi çiçekler, Anadolu'nun bütün yörelerinde yapılan oyalarda gözlenmektedir (Akpınarlı v. d., 2014: 192).

Gaziantep ili Nizip ilçesinde bir genç kızın çeyizinde en az 30- 40 adet oyalı yazma bulunmaktadır. Bu yazmalar dört kenarı camlı bir biçimde yapılan, "yazma sandığı" veya "camekan" denilen, küçük sandıklar içerisinde saklanmaktadır. Geçmişte hemen her genç kızın çeyizinde bulunan bu sandıklar, günümüzde yörede yaygınlığını yitirmiştir.

Resim 15. Zehra Deveci'ye ait (camekan) yazma sandığı

Sonuç

Geçmişten günümüze Nizip'te oyalar genellikle çeyiz kültürünün önemli bir parçasını oluşturan yazma kenarlarında ve mevlüt başörtülerinde görülmektedir. Aileler küçük yaşta itibaren kız çocuklarına oyalı yazmalar

hazırlamaya başlamaktadır. Bunların bir kısmı renkli, bir kısmı beyaz tülbent şeklindedir. Yazmaların kenarları iğne oyası, tığ oyası, boncuk oyası, mekik oyası ve firkete oyası gibi tekniklerle süslenmektedir. Bu yazmalar gerek kullanmak için, gerekse hediye etmek amacıyla hazırlanmaktadır. Bunun dışında Nizip'te iğne oyaları genellikle yazma kenarlarına yapılmakta, bununla birlikte salon takımları, oda takımları, tepsi örtüleri, mevlüt başörtüleri gibi örneklerle de yaygın bir biçimde uygulanmaya devam etmektedir. Ayrıca iğne oyalılarının Antep işi işlemlerin kenar süslemesinde sıklıkla kullanıldığı dikkat çekmektedir. Yörede iğne oyaları gibi tığ oyaları ve boncuk oyaları da günümüzde yoğun bir biçimde uygulanmaya devam etmektedir. Tığ oyaları genellikle renkli yazma kenarlarına uygulanırken, boncuk oyalılarının çoğunlukla beyaz tülbentlerin kenarlarına, kimi zaman ise renkli yazmaların kenarlarına uygulandığı görülmektedir.

Nizip'te çeyiz hazırlama geleneği değişerek devam etmektedir. Geçmişte genç kızlar çeyizleri için oyaları kendileri yaparken, günümüzde değişen hayat şartları ve genç kızların okuma oranının yükselmesi ile birlikte çoğunlukla çeyiz dükkanlarından satın alma yoluyla veya bir başkasına sipariş usulüyle yaptırarak, bu çeyizlik ürünleri elde ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte birçok ev hanımı çeşitli oya örneklerini boş zamanlarını değerlendirerek, aile bütçesine katkı sağlamak veya hediye etmek amacıyla yoğun bir şekilde yapmaya devam etmektedir.

Kültür varlıklarımız içerisinde önemli bir yere sahip olan, gelenek ve göreneklerimizi yansıtan ve çeyiz kültürü içerisinde çok zengin örnekleri bulunan bu el sanatı ürünleri belgelenmeli, tanıtılmalı, oyacılık sanatına gereken değer verilerek sürdürülebilirliği sağlanmalı ve bu sanatın kaybolmaması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynaklar

- Akpınarlı, Feriha – Baykasoğlu, Nursel – Kurt, Gülten – Yılmazoğlu, İbrahim H. – Yıldız, Eshabil. Kahramanmaraş El Sanatları I. Ankara: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2014.
- Anonim. Yurt Ansiklopedisi Türkiye İl İl Dünü, Bugünü, Yarını 4. İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1982: 3023.
- Anonim. Gaziantep İl Yıllığı. Gaziantep Valiliği, 2002.
- Atay, Ayten. Örtücülük. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1987.
- Barıştı, H. Örcün. Türk El Sanatları. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.
- Barıştı, H. Örcün. "İnce Örgüler Tenteneler-Oyalar". Thema Larousse Tematik Ansiklopedi 6. İstanbul: Milliyet, 1994: 306.
- Develioğlu, Yakude. "Kahramanmaraş Tığ Oyaları". Uluslararası Türk ve Dünya Kültüründe Kahramanmaraş Sempozyumu Bildirileri I. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Belediyesi Yayınları, 2013: 203-207.
- Eronç, Perihan. Giyim Süsleme Teknikleri. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1984.
- Güler, Mediha ve Kurt, Gülten. "Kahramanmaraş İli Boncuk Oyalarında Uygulanan Teknik ve Kompozisyon Özellikleri". Uluslararası Türk ve Dünya Kültüründe Kahramanmaraş Sempozyumu Bildirileri I. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Belediyesi Yayınları, 2013: 303-310.
- Gümüş, Deniz ve Uray, Gamze. "Oya El Sanatı Üzerine Bir İnceleme", (Şubat 2018) 03.01.2020. <http://www.sosyalarastirmalar.com>
- Koçu, Reşat Ekrem. Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü. Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları, 1969.
- Korkusuz, Süheyla. Nakış. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1992.
- Koyuncu, Ayşegül. "İğdir Köyü (Denizli- Çivril) Oyalarında Motif ve Kompozisyon Özellikleri". Halk Kültürü'nde Giyim- Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri. Eskişehir: Eskişehir Orhangazi Üniversitesi, 2008: 513-523.
- Köklü, Hülya. El İşlemleri. İstanbul: Ya-pa Yayınları, 2002.
- Onuk, Taciser. "İğne Oyaları". Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler I. Ankara: Konya Kültür ve Turizm Derneği Yayınları, 1985: 227.
- Ögel, Bahattin. Türk Kültür Tarihine Giriş V. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1978.

Öğüt, Gürel. "Oyacılık Sanatı ve Kütahya Oyaları". Türk Etnografya Dergisi XIII, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1973: 55 – 62.

Önge, Ergül. Batı Anadolu İğne Oyaları. Konya: Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1996.

Özcan, İlhan. Nizip ve Nizipliler. Kastamonu: Doğrusöz Matbaası, 1969.

Kaynak Kişi Künyeleri

Adı- Soyadı: Emine Yıldırım

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 60

Adı- Soyadı: Zehra Yılmaz

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 30

Adı- Soyadı: Selma Aslan

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 41

Adı- Soyadı: Özşen Turan

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 75

Adı- Soyadı: Nesibe Doğan

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 34

Adı- Soyadı: Necmiye Kara

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 64

Adı- Soyadı: Şule Eser

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 46

Adı- Soyadı: Yüksel Bahçeci

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 66

Adı- Soyadı: Fatoş Eser

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 57

Adı- Soyadı: İslim Karakoç

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 70

Adı- Soyadı: Hacer Kurt

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 53

Adı- Soyadı: Emine Gezer

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 62

Adı- Soyadı: Ayten Karakoç

Mesleği: Ev hanımı.

Yaşı: 44

Adı- Soyadı: Zehra Deveci

Mesleği: Ev hanımı. Yaşı: 35

PINKING IN TURKISH CULTURE: GAZIANTEP PROVINCE NIZIP DISTRICT PATTERNS

Kezban SÖNMEZ

Abstract

Pinking is one of our important handicrafts, which has an important place among Turkish folk arts and continues to exist today. Gaziantep region has the most beautiful works in pinking art as well as in all kinds of art. Both in museum collections and in the hands of the people, the pinking samples appear as an indicator of a rich culture. Pinking is one of the most important tools that people can easily convey their feelings and thoughts. In addition to the task of transferring our traditional culture to new generations, it is seen that they live and witness the time and events in terms of their subjects. However, pinking contribute economically to the person and evaluate the leisure time. The purpose of this research; to introduce the examples of pinking, which has an important place in cultural and social life, in the Nizip district of Gaziantep province, and to try to keep this art branch alive by considering the usability of the samples examined in new applications today. Qualitative research method was used in the study. Firstly, a literature review was made and a conceptual framework was created by scanning publications related to the field of study. In the next stage, data was collected by field study, and all data were analyzed and the result was tried to be reached.

Keywords: Gaziantep, Nizip, pinking, tradition, handicrafts